

SZABÓ ISTVÁN

Lássuk a medvét!

■ ALTERNATÍV THÁLIA PROJEKT ■

Ha a magyar színház centruma a társulatos repertoárszínház, akkor joggal gondolhatjuk, hogy ott jönnek létre azok az értékek, amelyek az egész színházi élet minőségét meghatározzák. Ez a minőség pedig – az általános felfogás szerint – a legnagyobb teljesítmények „burkológörbéje”. Minden esetben azonban, amikor felmutatjuk a kiemelkedőt, egyúttal el is takarjuk a silányságot. A szürke középzszt szemérmesen átlagosnak nevezzük, ami ezzel a rossz színönimája lesz, a fáradt rutin, a semmitmondás eltitkolása. (Zárójelben: amennyiben a piaci marketing ügyesen fényezi ezüstösre a szürkét, akkor még sikeres is lehet.)

A kritikusdíj, az éves kritikusszavazás után vagyunk, amelynek eredménye megerősíti kiinduló állításunkat. A díjakból hét kategória esetében volt „érintett” a Katona József Színház, két kiemelkedő teljesítmény kötődik a másik Katona Józsefhez, a kecskemétihez, a többiek pedig egy-egy kategóriában érdemelték ki az első helyet. Ezek: a Nemzeti, a Bárka/Maladype, a Krétakör, a Stúdió K./Hólyagcirkusz és Pintér Béla Társulata.

A szavazáson részt vevő huszonekét kritikus voksaival nem az összes létező színházat, társulatot tisztelte meg. A mintegy hatvan formációra adott több mint hatszáz szavazatnak a fele esett a kitüntetettekre és színházuk más produkcióira. Természetes, hogy minden kiemelkedő egyéni teljesítmény az adott színház ázsióját növeli, ezért a kritikus figyelme természetes módon fordul felé; így aztán a többi alkotó hozzájárulását is könnyebben honorálja.

Ha a szavazatokat nem egyéni teljesítményeket honoráló minőségtanúsítványnak, hanem a színház művészi sikeréhez való egyéni hozzájárulásnak tekintjük, akkor a társulatonkénti összesítés az értékrend új dimenzióját rajzolja meg. Lehet, hogy így – több színvonalas teljesítmény alapján – a színházak értékbesorolása más lesz, mint ahogy az a díjakból kitetszett. Némi számolás után megállapíthatjuk, hogy tizenegy társulat kapta a szavazatok háromnegyedét. Nem tanulság nélkül való ezek felsorolása:

Katona József – Budapest	19,2 –
Nemzeti Színház – Budapest	9,8 –
Katona József – Kecskemét	8,5 –
Tamási Áron – Sepsiszentgyörgy	6,0 –
Jászai Mari Színház – Tataháza	5,5 –
Krétakör – Budapest	4,9 –
Állami Magyar Színház – Kolozsvár	4,7 –
Radnóti Színház – Budapest	3,9 –
Bárka/Maladype – Budapest	3,8 –
Örkény István Színház – Budapest	3,6 –
Pintér Béla Társulata – Budapest	3,4 –

(A következő körben Beregszász, Kaposvár, Nyíregyháza, a Stúdió K. és az Új Színház szerepel, velük együtt – a szavazatot kapott társulatok egynegyedével [!] – elérjük a 90 százalékot.)

A szavazási rend módosítása mellett bizonyára az értékrend jelentős átalakulását is jelzi, hogy az évekkel ezelőtti eredményektől eltérően most több társulat között oszlik meg a voksok száma. (Korábban csupán négy-öt társulat vitte el a szavazatok többségét.) Most budapesti, vidéki, határon túli, független-alternatív váltakozik természetes rendben. Pedig olykor a körülmények (a Budapesttől mérhető távolság, a színház befogadóképessége és előadásszáma) a társulatok egy részének komoly hátrányt jelentenek. Jó dolog, hogy legalább néhány szavazattal jelen van a csíkszeredai, a gyergyószentmiklósi, a szabadkai és az újvidéki színház, hogy a kritikusok az Artériától vagy az Artustól a Tranz-Danzig és a Vaskakasig olyan színházak teljesítményét is értékeli, amelyek még a szakmai közvélemény számára sem igen léteznek. Tudjuk jól, hogy amit nem látunk, nem láthatunk, az egyszerűen nincs.

A produkciók megismerésének és elismerésének esélyét nagyban javítják a határon túli társulatok magyarországi vendéjátékai, a legjobb vidéki előadások rendszeres budapesti bemutatása; ezt biztosítja a Vidéki Színházak Találkozója, a Vendégségben Budapesten program is. Az alternatív együtteseknek szintén szükségük lenne minden évben egy olyan seregszemlére, amelynek keretében megmutathatnák magukat.

Ha minden szerencsésen alakul, akkor 2006 januárjában megvalósul az Alternatív Thália Projekt. Ennek a körnek a fesztiválja a színházi holtidő hangsúlyos eseménye lehet. Már amennyiben valóban meg szeretnék mutatni magukat, s amennyiben a szakmai érdeklődés visszaigazolja igyekezetüket. Kíváncsian várom a fejleményeket.

Summary

The issue opens with an obituary by editor Tamás Koltai of István Eörsi (1931-2005), outstanding author, poet, translator, dramaturge and publicist, exceptional personality of literary, theatre and public life.

In consideration of the month's abundance of first nights, the column of theatre reviews is particularly copious. Tamás Tarján, Balázs Urbán, László Zappe, Andrea Stuber, Zoltán Karuczka, Dezső Kovács, Bea Selmecci, Judit Szántó, Tamás Koltai, Balázs Perényi, Balázs Urbán once more as well as Szabolcs Szőke share with the reader their impressions of András Forgách's *The Key* (The Chamber), Péter Kárpáti's *First or Last Night* (Örkény Theatre), Béla Pintér's *My Mother's Nose* (Company Béla Pintér), Dániel Varró's and Gábor Presser's *Beyond the Smudge Mountain* (Puppet Theatre), Zoltán Egressy's *Reviczky* (Szeged), Schiller's *Mary Queen of Scots* (Pest Theatre), Ibsen's *Peer Gynt* (The Chalk Circle), Calderón de la Barca's *Life is a Dream* (National Theatre), Georg Büchner's *Danton's Death* (Kaposvár), Line Knutzon's *The Time Is Coming* (New Theatre), Ödön von Horvath's *Zur schönen Aussicht* (Miskolc) and Carlo Goldoni's *One of Carnival's Last Nights* (Radnóti Theatre).

Three of our critics saw offerings of modern dance companies. Tamás Halász went to see the new program of LA dance company, with Jorma Uotinen's *Alice B.* and Andrea Ladányi's *henriette On the Train*, Ádám Mestyán reviews *Passage*, a three-part offering of the Budapest Autumn Festival, while Csaba Kutszegi surveys three novelties of the Budapest Dance Theatre.

Next item is a conversation Ildikó Lőkös had with set designer Judit Csanádi; this is followed by László Gerold's study on the last fifteen years of Újvidék's (Novi Sad, Serbia) Hungarian-speaking theatre.

The first part of our column on World Theatre is devoted to Russian director Lev Dodin. Judit Csáki reviews his production of Tchekhov's *Uncle Vanya*, seen in Budapest during the Autumn Festival, while Zsolt Koren talked to the director himself.

The second part groups three contributions concerning some international festivals. Andrea Tompa was present at Riga's Homus Novus, the 13th Plzeň Festival and Wrocław's DIALOG festival; Fanny Nánay went to the XV. International Festival of Toruń, the 14th Divadelna Nitra, and to the II. Sirenos Festival of Vilnius, and Judit Csáki was invited to Belgrade, to see the events of the 39th BITEF.

István Szabó draws some interesting conclusions from our theatre critics' recent choice of past season's top achievements.

This time our regular supplement centres on József Ruszt, a very fine director recently deceased. The bulk of this commemorative compilation consists of the finished part of Ruszt's theory on acting; in addition we publish some letters exchanged between Ruszt and critic István Nánay during the director's last months as well as a conversation between Ruszt and István Chak in 2000.